

Tuomas Aslak Juuso

Saamelaiskäräjien puheenjohtaja

Saamelaiskäräjien puheenjohtajan puhe Saamelaisopetuksen pohjoismaisessa foorumissa

Hyvät foorumin vieraat täällä Inarissa Sajoksessa ja myös siellä etäyhteyden päässä,

Minulla on ilo toivottaa teidät kaikki sydämellisesti tervetulleiksi Rajaton saamelaisopetus – saamelaisopetuksen pohjoismaiseen foorumiin. On hienoa, että Suomi on omalla puheenjohtajuuskaudellaan Pohjoismaiden ministerineuvostossa nostanut saamelaisopetuksen pohjoismaisen yhteistyön kehittämisen yhdeksi tavoitteekseen ja haluankin heti alkuun kiittää Opetus- ja kulttuuriministeriötä tämän foorumin järjestämisestä yhdessä Saamelaiskäräjien kanssa.

Oikeus opetukseen kuuluu meistä jokaiselle. Se on turvattu YK:n ihmisoikeuksien yleismaailmallisessa julistuksessa (art. 26) ja lasten oikeuksien sopimuksessa (art. 28). YK:n julistuksessa alkuperäiskansojen oikeuksista artiklassa 14 kohdassa 1 turvataan alkuperäiskansoille myös ”oikeus perustaa omia koulujärjestelmiä ja -laitoksia, jotka antavat opetusta niiden omilla kielillä niiden kulttuurisiin opetus- ja oppimismenetelmiin soveltuvalla tavalla, sekä oikeus ohjata niitä.” Lisäksi saman artiklan kohdasta 3 löytyy tarkennus valtioiden velvollisuudesta yhdessä alkuperäiskansojen kanssa toteuttaa tehokkaat toimet, ”jotta alkuperäiskansoihin kuuluvat yksilöt, erityisesti lapset, myös niiden yhteisöjen ulkopuolella elävät lapset, voivat saada oman kulttuurinsa opetusta ja omakielistä opetusta mahdollisuuksien mukaan.” Tässä yhteydessä todettakoon, että saamelaisten oikeutta osallistua omien lastensa opetusta koskevaan päätöksentekoon tulisi niin ikään vahvistaa.

Nykyään hurjaa tahtia muuttuvassa maailmassa näen opetuksen merkityksen kasvaneen entisestään. Me saamelaiset emme ole irrallaan muiden yhteiskuntien kehityksestä, ja on tärkeää, että pysymme siinä mukana. Samalla on kuitenkin oleellista, että lastemme saama opetus perustuu, ja siinä näkyy ja kuuluu saamelainen kulttuuri ja saamen kieli. Näiden eri tavoitteiden sekä maailmankuvien yhteensovittaminen vaatii tiivistä yhteistyötä ja asioiden tarkastelua eri perspektiiveistä.

Saamenkielisen ja saamen kielten opetuksen järjestämisessä on Suomessa valtakunnallisesti ajatellen rahoitukseen ja lainsäädäntöön liittyviä puutteita. Nykyään Suomessa yli 70 prosenttia saamelaislapsista ja -nuorista asuu Saamelaisten kotiseutualueen ulkopuolella. Tämän vuoksi on tärkeää pystyä ratkaisemaan edellä mainitut haasteet niin, että saamenkielinen ja saamen kielten opetus pystyttäisiin turvaamaan kaikkialla Suomessa asuville saamelaislapsille.

Laadukkaan saamelaisopetuksen varmistamiseen liittyy luonnollisesti myös saamenkielisten opettajien koulutus. Jotta saamelaislapset voivat käydä saamenkielistä koulua, on meillä oltava saamenkielisiä opettajia eri koulutusasteilla. Tällä hetkellä saamenkielistä opettajakoulutusta on tarjolla Norjan puolella Sámi allaskuvlassa, ja lisäksi Oulun Yliopistossa Giellagas instituutissa on alettu kehittää saamenkielistä opettajakoulutusta mm. Ketterä korkeakoulu -hankkeen puitteissa. Tätä kehitystä jatketaan edelleen, ja tähän mennessä saavutetut tulokset vaikuttavat lupaavilta.

Sen lisäksi, että on tärkeää panostaa saamenkielisen opetuksen kehittämiseen, on oleellista edistää saamen kielten opetusta sekä saamen kieltä äidinkielenään puhuville lapsille ja nuorille että sukujensa alkuperäiskieltä takaisin oppiville. Tässä tulisi huomioida esimerkiksi se, miten tunnit on käytännössä sijoitettu osaksi koulupäivää. Jokainen saamalainen tietää todennäköisesti jonkun, jolta saamen kielen opiskelu jäi kesken sen takia, että tunnit pidettiin aina koulupäivän jälkeen, kun muut oppilaat pääsivät kotiin. Tämä on omiaan syömään motivaatiota erityisesti nuoremmilta oppilailta. Oppitunnit normaalin koulupäivän ulkopuolella ovat viesti siitä, ettei saamen kieli olisi yhtä tärkeä kuin muut oppiaineet.

Työtä saamen kielten ja saamenkielisen opetuksen edistämiseksi on tehty jo vuosikymmeniä. Sitä on tehty sekä kansallisella että pohjoismaisella tasolla, ja edistystä tällä saralla on tapahtunut valtavasti. Yksi positiivinen esimerkki tästä on täällä Suomen puolella saamen kielten opetuksen leviäminen Saamelaisten kotiseutualueelta myös muualle Suomeen. Tässä kehityksessä merkittävä rooli on ollut etäyhteyksien hyödyntämisellä opetuksessa, ja uskon että tässä asiassa meille on kertynyt paljon hyödyllistä tietotaitoa myös muiden pohjoismaiden alueilla hyödynnettäväksi.

Opettamisen yksi tärkeä työkalu on siinä käytetty oppimateriaali. Saamelaiskäräjillä tehdään jatkuvasti töitä uuden saamenkielisen oppimateriaalin tuottamiseksi, mutta oppiaineiden kirjo on laaja ja tuotettavaa materiaalia on paljon. Saamenkielisen oppimateriaaliyhteistyön kehittäminen entisestään olisikin tärkeää, jotta voisimme taata käytössämme olevilla suhteellisen rajallisilla resursseilla parhaan mahdollisen lopputuloksen. Yhteistyön edistäminen erityisesti saamelaisten historiaan, yhteiskuntaan, kulttuuriin ja taiteisiin liittyvän teemamateriaalin tuottamiseksi palvelisi saamen kansaa yli valtioiden rajojen.

Tänä vuonna valmistunut Suomen opetus- ja kulttuuriministeriön Saamen kielten ja saamenkielisen opetuksen kehittämistyöryhmän raportti osoittaa, että kaikkien puheessani esille nostamien teemojen osalta on vielä valtavasti työtä jäljellä. Saamelainen parlamentaarinen neuvosto on omalta osaltaan tarttunut saamelaisopetukseen liittyviin haasteisiin ja nostanut toimintasuunnitelmassaan saamelaisvarhaiskasvatuksen ja -opetuksen vahvistamisen yhdeksi tavoitteekseen. Toivon kuitenkin, että myös laajemmin pohjoismaista yhteistyötä kehittämällä ja lisäämällä, voisimme vastata ainakin osaan näistä haasteista.

Yhtenä tavoitteena on, että tämä foorumi käynnistäisi uuden pohjoismaisen yhteistyön aikakauden, jossa aktiivisina osapuolina maiden Saamelaiskäräjien rinnalla olisivat opetusministeriöt ja maailman ainoa saamenkielinen korkeakoulu, Sámi allaskuvla. Toivonkin, että tulemme näiden kahden päivän aikana saavuttamaan foorumille asetetut tavoitteet, minkä avulla pystyisimme löytämään ja luomaan uusia yhteistyömuotoja ja aidosti vahvistamaan rajat ylittävää saamelaisopetukseen liittyvää yhteistyötä.

Toivotan kaikille mielenkiintoista ja antoisaa foorumia.

Kiitos!